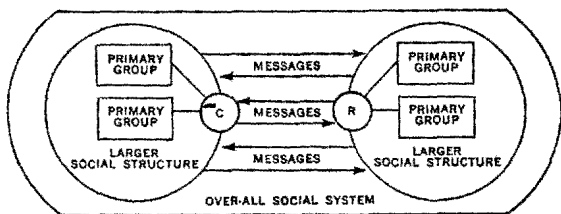

nasta sanovat. Joutuu esimerkiksi kysymään, toimiko frontaalikulma todellakin katsojaa osaliistavasti. Sanooko frontaalikuva rakennuksesta, että katsoja on osallinen sen maailmaan, ja viistokuva vastaavasti, että näin ei ole, vai onko sittenkin niin, että molemmissa tapauksissa rakennus pelkästään tarjoutuu uikopuoliseksi jäävän katsojan tarkkailtavaksi?

Pahempi puima on, että kuvan sommitelmallisille rakenteille pohjautuva tulkinta saattaa osoittautua kontekstuaalisten seikkojen valossa pahastikin harhaiseksi. Esimerkin tästä tarjoaa K&L:n tulkinta Rieyn pariskunnan ohituksesta viestintämallista (s. 49, 53):

Tulkinnassaan kumppanukset kiinnittävät huomiota mallissa hyödynnettyihin kaareviin ja kulmikkaisiin muotoihin. Heistä edelliset koetaan luonnollisiksi, jälkimmäiset keinotekoisiksi. Mallissa pienryhmät on kuvattu neliöin, yksilöt ja laajemmat yhteiskuntarakenteet ympyröin ja koko yhteiskuntajärjestelmä sekä kaarevamuotoisena. K&L arvelevat mallin ilmentävän alitajusta puolueellisuutta modernin suurkaupunki-yhteiskunnan hyväksi – kantaa, että pieni ja tiivis yhteisö (neliö), jossa kaikki tietävät kaiken kaikista, on tukahduttava, kun taas laajempi yhteiskuntarakente (ympyrä) on vapauttava tehdessään yksilöstä nimettömän mutta juuri tällaisena "itsenäisen ja itsenäistyneen, valintoihin ja vapauteen kykenevän" (s. 53). Toisin sanoen Riley taitaisivat mallillaan kantaa pienryhmiä vastaan anonyymien modernin massayhteiskunnan puolesta.

K&L eivät ole ottaneet mallia Rileyiden alkuperäisestä artikkelista (ks. Robert K. Merton et al., *Sociology Today: Prospects and Problems*, 537-578. New York: Basic Books 1959) vaan erästä

viestintämalleja esittelevästä teoksesta. Riley taitavat mallinsa *mass communication research* -perinteen hengessä aikana, jolloin oli tapana katsoa, että perinnettä edeltänyt ajattelu oli massayhteiskuntateorian sokaisemana vannonut joukkoviestinnän kaikkivoipaisen vaikutusvallan nimiin. Tuolloin katsottiin – ja tähän Rileytkin sitoutuivat – että 40-luvun sosiologinen pienryhmätutkimus vapautti tästä 'harhaluulosta' osoittaessaan pienryhmien tärkeän merkityksen joukkoviestinnän suoraa vaikutusta ehkäisevänä tekijänä. Voikin olla, että Riley taitavat kuvanneet pienryhmiä muista poikkeavaa muotoa käyttäen juuri korostakseen tätä seikkaa. Oli miten oli, Rileyiden alkuperäinen artikkeli antaa mallille kontekstin, jonka valossa on lievästikin harhaista väittää, että se edustaisi kannanottoa pienryhmien 'tukahduttavuutta' vastaan ja anonyymien massayhteiskunnan 'vapauden' puolesta – ellei sitten katsota, että sana alitajunen on kaikesta vapauttava alibi.

On silti hetimiten todettava, että useimmat kirjan tulkintoista tuntuvat päteviltilä ja ovat monasti kiintoisan oivaltavia. Kirja osoittaa taikin, että jo suhteellisen yksinkertaisella sommitelmallisiiin perusratkaisuihin puretuvaltilä välineistöllä kuvista saadaan irti selailaista, mitä niitä katsova ei näittä välineittä hevjin äkkäisi. Ne antavat vähintäänkin alustavan mahdollisuuden lähestyä systemaattisesti sitä, mitä kaikkea kuviin kulttuurisesti merkitsevinä ilmiöinä on iatautunut – seikka, jonka eritteilyssä ei päästäisi pitkällekkään keskittymällä siihen, kuinka kuvien yleisö niitä arkielämässään lukee (vaikka toki tämäkin on kiintoisa tutkimusaihe). Edelleen K&L:n taksonomia saattaa ongeimeineenkin osoittautua käteväksi välineeksi kun pyritään vaikkapa vertailten seivittämään eri tekstigereihin liittyvien kuvituskäytäntöjen eroja. Kaiken kaikkiaan kirjassa esitetty kuvan "kielioppi" on tärkeä avaus. Jatkoa toivottavasti seuraa.

VEIKKO PIETILÄ

Kriittisen lingvistiikan Half and Half

Caldas-Coulthard, Carmen Rosa & Coulthard, Malcolm (toim.)

TEXTS AND PRACTICES

Readings in Critical

Discourse Analysis

London and New York:

Routledge 1996, 294 s.

Kriittinen lingvistiikka (CL) ja kriittinen diskurssianalyysi (CDA) ovat 80- ja 90-luvun aikana vakinnutaneet asemiaan kulturalistisesti suuntautuneessa tiedotustutkimuksessa ja sosiologiassa. Lukuisissa artikkeleissa ja opinnäytteissä on osoitettu, millä tavalla diskursiivinen valita uusintaa itseään mitä moninaisimmilla elämäntilanteilla ja mitä moninaisimmissa teksteissä.

Carmen Rosa Caldas-Coulthardin ja Malcolm Coulthardin toimittama kirja *Texts and Practices* on havainnollinen väitilinpäätös oppialan saavutuksista ja tulevaisuuden visioista. Oppialaa kutsutaan kirjassa sekä CL:ksi että CDA:ksi tekemättä eroa näiden välillä. Ilmeisesti nimityksiä käytetään yleisemminkin synonyymisesti kuvaamaan tutkimusta, jossa yhdistetään kielen rakenteen analyysiä yhteiskunnallista valitaa koskeviin kysymyksiin. Kolmas nimitys kutakuinkin samalle tutkimusalalle on sosiosemiotikka (Social Semiotics).

Kirja muistuttaa rakenteeltaan *The Agents* -yhtyeen levyä *Half and Half*, jonka A-puolella suosikkiartisti Topi Sorsakoski laulaa muistojaan Leningradiasta ja B-puolella bändi soittaa instrumentaalimusiikkia omien mielihalujen mukaan. *Texts and Practices* -kirjan ensimmäisessä osassa oppialan tähtitulkijat kertaavat tekemisään ja arvioivat oppialan näkymiä. Jälkimmäinen osa koostuu tuntemattomampien kirjoittajien yhdeksästä tapaustutkimuksesta, jotka käytännöllisemmin osoittavat, mistä kriittisessä diskurssianalysissä on kysymys.

Kirjan rakenne toimii hyvin. Alkuosan tähtikavalkadi onnistuu tiivistämään kriittisen diskurs-

sianalyysin perusideat ja perusongelmat. Kirjan loppuosan tapaus-tutkimuksista taas on käytännön hyötyä ainakin niille, jotka itse analysoivat tekstejä ja yrittävät saada niistä irti jotain kiinnostavaa. Luultavasti rakenne toimii hyvin myös kaupallisesti: kun yksin kansin on koottu Roger Fowlerin, Gunther Kressin, Norman Faircloughin ja Teun A. van Dijkn tuoreimmat mietelmät, ei kriittisen diskurssianalyysin harrastaja oikeastaan voi jättää teosta väliin. Samalla saavat tunnettuutta myös kirjan loppuosan kirjoittajat ja heidän analyysinsä. Tässä arvioissa keskityn kirjan ensimmäiseen osaan.

Roger Fowlerin ja Gunther Kressin artikkelit ovat kirjan ohjelmallisimpia. Molemmat kirjoittajat olivat tekemässä vuonna 1979 ilmestynyttä teosta *Language and Control*, josta oikeastaan koko kriittisen lingvistiikan oppiala alkoi institutionalisoida. Kirjassa hyödynnettiin eklektistä kokoelmaa lingvistisen tradition käsitteitä, ja kuvaitiin niiden avulla ideologian kietoutumista teksteihin. Erityisen tärkeä resurssi kriittiselle lingvistiikalle on ollut M. A. K. Hallidayn kehittelemä funktionaalinen kieloppi.

Nyt sekä Fowler että Kress tuntevat hiukan kärsimättömästi kaipaavan kriittiseen diskurssianalyysiin uutta teoreettis-metodista askelta. Fowler haluaisi ottaa ainakin kaksi tällaista askelta, jotka tosin käytännössä saattavat viedä vastakkaisiin suuntiin. Ensinnäkin hän on huolissaan siitä, että analyysit ovat olleet liian tiukasti sidoksissa tekstien selvästi havaittaviin, sanastollisiin tai lauseopillisiin piirteisiin. Fowler haluaisi saada otetta implisiittisemmistä ideologisista piirteistä, jotka eivät sellaisenaan ole havaittavissa tekstipinnassa. Kyse on yleisistä uskomuksista ja esioletuksista, joihin tekstit nojaavat, mutta joita ei tekstissä nimenomaisesti mainita. Diskurssianalyysin piirissä monetkin tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota juuri tällaisiin piirteisiin. Fowlerin ajatus on, että olemassaolevat teoreettiset avaukset integroitaisiin kriittiseen lingvistiikan funktionaaliseen kieloppiin no-

jaavaan teoriakehykseen. Fowler mainitsee tällaisina avauksina muun muassa kognitiotutkimuksen ideat ajattelua rakenteistavista kehyksistä, skripteistä ja prototyypeistä.

Omaa perusteosta kaivataan

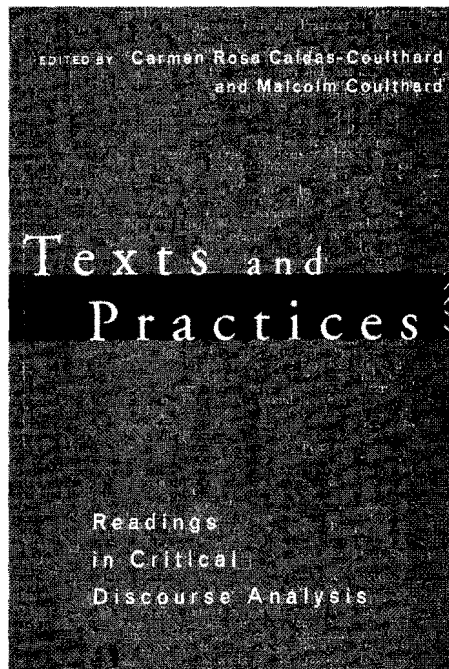
Fowlerin toinen huoli koskee kriittisen lingvistiikan teoreettis-metodista selvärajaisuutta ja koherenssia. Jos ei olla varuillaan, kriittinen lingvistiikka voi sulautua yhä epämääräisemmäksi käyneeseen yleiseen diskurssianalyysiin. Tällöin menetettäisiin Hallidayn funktionaalisen kielopin tuoma teoreettinen ryhti. Fowlerin mielestä olisikin pikimmiten yrittävä standardisoida kriittisen lingvistiikan metodia ja metakieltä. Hallidayn kieloppi on sellaisenaan epäkäytännöllinen. Se on moniin kriittisen analyysin tarpeisiin liian yleinen ja epämääräinen. Toisaalta siinä on paljon sellaista kielitieteellistä ainesta, josta ei kriittiselle lingvistiikalle ole juurikaan hyötyä.

Fowlerin visio on järkevän tuntuinen, mutta urakka on ehkä suurempi kuin ensiukemalta arvaisi. Kognitiivisen tutkimusperinteen käsitteiden istuttaminen Hallidayn lingvistiikkaan ei helposti onnistu niin, että samalla säilytetään teoreettinen koherenssi. Toiseksi kriittisen lingvistiikan vahvuus on ollut nimenomaan konkreettisten ja tekstistä osoitettavissa olevien piirteiden ideologisen käytön erittelyssä. Juuri tähän Hallidayn lingvistisen eksakti välineistö on antanut eväitä. Jos sitten aletaan hahmottaa implisiittisempiä ideologisia rakenteita, vaarana on Fowlerin pelkäämä sulautuminen yleisepämääräiseen diskurssianalyysiin. Mikään ei tietysti estä yrittämästä, ja Hallidayn kielopin toimittaminen ja täydentäminen kriittisen lingvistiikan harjoittajille sopivammaksi perusopukseksi voisi olla hyvä aku.

Gunther Kressin tavoitteet ovat samansuuntaisia kuin Fowlerinkin. Kressin mielestä kriittisen lingvistiikan olisi aika kehittää oma teoreettinen viitekehysensä eikä enää vain hyödyntää muiden tieteiden kuten kielitieteen, psy-

kologian tai sosiaalitieteiden kategorioita. Toiseksi olisi siirryttävä tekstien ja käytäntöjen kritisoimisesta myös niiden positiiviseen erittelyyn. Kress asettaa yhdeksi mahdolliseksi projektiiksi eri etnisten ryhmien semioottisten resurssien erittelyn. Kressin mukaan olisi tarpeellista selvittää vaikkapa sitä, miten eri ryhmät arvostavat kirjoitettua kieltä puhuttuun verrattuna ja kuinka tämä arvottava eroteltu kunkin ryhmän piirissä tuotetaan semioottisesti.

Tavoitteena olisi monikulttuurinen yhteiskunta, jossa tasa-arvo ei olisi vain sitä, että vähemmistöjä kohdellaan ystävällisesti. Sen sijaan kyse olisi kulttuurisesta vastavuoroisuudesta. Tasa-arvon nimissä enemmistöryhmänkin pitäisi vaatia pääsyä vähemmistöjen kulttuuriin resursseihin.

Verbaalista visuaaliseen

Kress ei artikkelissaan selvitä tarkemmin, millainen CL:n tai CDA:n oma teoreettinen viitekehys olisi, vaan lähestyy asiaa esimerkkianalyysin avulla. Hän vertailee sanomalehtien etusivuja siitä kannalta, millaista habitusta ne tuottavat lukijoissaan. Kress pyrkii ylittämään pelkän verbaalisen analyysin kiinnittämällä huomiota myös sivujen

taitoilisiin ja visuaalisiin elementteihin.

Frankfurter Allgemeine tiivis, pelkästään tekstiä ja pieniä otsikoita sisältävä etusivu viestii perehtyneisyyttä, pitkäjänteisyyttä, vakavuutta ja konservatiivisuutta, kun taas The Sunin yhdestä jätitietsikosta ja isoista kuvasta koostuva etusivu tuottaa lukijan, joita ei ole aikaa, taitoa tai halua perehtyä aiheisiin keskittyneesti.

Kressin tapa tuikita lukijan ja lehden suhde homologiiseksi tuo mieleen Paul Willisin tunnetun tutkimuksen moottoripyöräjengistä, jossa raju kielenkäyttö, rajut liikenne- ja pukeutumisen ja raju musiikki imensivät homologiisesti jengin jäsenten identiteettiä ja elämäntapaa. Muutenkaan Allgemeinein ja Sunin tuottamien lukijasubjektien kuvat eivät tunnuta erityisen tuoreilta.

Analyysin ehkä kiinnostavampi huomio on englantilaisten ja saksalaisten lehtien taiton yleisempi ero. Sekä The Sun että The Guardian pyrkivät pelkistämään ja yksinkertaistamaan. Frankfurter Allgemeine ja populaarilehti Bild Zeitung tarjoavat puolestaan jo ulkoasultaan moninaisuutta, Bild Zeitung suorastaan kaotisuusutta. Kyse ei siis ole vastakkainasettelusta pelkästään populaarin ja vakavan välillä, vaan moniulotteisista eroista, joita tosiaankin voidaan kuvata Bourdieulta lainatun habitus-käsitteen avulla.

Lehtien erillaiset habitukset saavat Kressin kysymään, miten tällaisten erojen keskellä voidaan tuottaa monikulttuurinen, eurooppalainen subjekti. Hän esittää brasilialaisen (!) Folha de S. Paulo -lehden etusivun, joka on ulkoasultaan kutakuinkin Frankfurter Allgemeinein ja The Sunin puolivälistä: useita juttuja ja useita kuvia. Kress jää pohtimaan, onko Folha de S. Paulo -lehdessä kyse ensimmäisestä askeleesta kohti todellista kulttuurista integraatiota vai jostain muusta.

Koko ajatus eurooppalaisesta monikulttuurisesta subjektista vaikuttaa hiukan väkimmäiseltä. Erityisen hölmöltä tuntuu tavoitella jonkinlaista Frankfurter Allgemeinein ja The Sunin välimuotoa. Monikulttuurisuus voisi olla pikem-

minkin sitä, että ihmisillä olisi tapana lukea postmoderniin tyyliin monenlaisia lehtien leikkeitä niiden tarjoamilla habituksilla. Kress on tällaisesta kepeydestä yllättävänkin kaukana. Pikemmin hän on huolissaan The Sunin lukijoista, joille lehden synteettinen lähestymistapa ei tarjoa resursseja asioiden analysointiin eikä siten myöskään kritiikkiin.

Systematiikkaa van Leeuwenin tapaan

Siinä missä Fowler ja Kress vasta visioivat kriittisen lingvistiikan omasta teoriasta ja metodologiasista, kirjan kolmas huippunimi Theodor van Leeuwen rakentaa jo täyttä päätä uutta kriittis-sosiologis-lingvististä metodia. van Leeuwenin analyysi näyttää formaalilta lingvistikalta kaavioineen ja esimerkkeineen, mutta on pragmaattisempi ja sosiologisempi: van Leeuwen korostaa tutkimansa sosiologisia, ei puhtaan kielipollisia kategorioita.

van Leeuwenia kiinnostaa esimerkiksi se, esitetäänkö jokin henkilö toimijana (agent) vai toiminnan kohteena (patient). Kielipollinen toimija voi kuitenkin olla sosiologisesti toiminnan kohde. Näin on esimerkiksi virkkeessä "Mauno sai nuhteita uutispäälliköltä".

van Leeuwenin tavoitteena on tutkia, millä kaikilla tavoilla englannin kielellä voidaan viitata henkilöihin (social actors). Maahanmuuttopoliittikkaa koskevan lehtijutun analyysin avulla hän yrittää edelleen osoittaa, mitä sosiaalisia merkityksiä erilaisilla esitystavoilla voi olla. Tämä analyysi tuotti varsin tavanomaisia tuloksia: maahanmuuttajiin viitataan usein epäsuorasti (backgrounding) tai epäpersoonallisesti ryhmänä (generically). He ovat maahanmuuttopoliittisen harkinnan kohteita, ja heidät määritellään muita useammin lukumäärän, etnisen alkuperän, rodun, koulutustason ja varallisuuden perusteella.

Kiinnostavinta artikkelissa on henkilöiden esitystapoja koskeva teoreettinen erittely, joka on van Leeuwenille ominaiseen tyyliin varsin systemaattinen ja kattava. Ar-

tikkelinsa loppupuolella van Leeuwen esittää kaikki löytämänsä 22 esityksellistä operaatiota vielä kaaviossa, jossa yleisemmät operaatiot jakautuvat matemaattisen tarkasti alaooperaatioiksi. Erottelut ovat selkeitä, joskin useimmille analyytikolle riittänee, kun valitsee niistä muutamia hyödyllisimmiltä tuntuvia.

Fairclough tendenssejä analysoimassa

Norman Fairclough, hänkin tyyliin uskollisena, on jälleen laajan kulttuurisen tendenssin parissa. Tällä kertaa se on diskurssien teknologisoituminen. Teknologisoitumiseen liittyvät edelleen puhekielistymisen ja kaupallistumisen tendenssit, joita hän käsittelee laajemmin 1995 ilmestyneessä *Media Discourse* -kirjassaan.

Fairclough tarkoittaa teknologisoitumisella sitä, että viestintätaidot on entistä enemmän alettu ymmärtää omaksi teknologiaksi, jota voidaan opiskella ja jota voidaan sitten soveltaa eri elämäntilanteilla kuten ihmissuhteissa ja liike-elämässä. Viestintätaitoja opettamaan ja käyttämään ovat syntyneet myös omat asiantuntijansa ja ammattikuntansa.

Fairclough ei lyhyessä artikkelissaan esitä systemaattista metodia, vaan kuvailee havaintojaan varsin vapaasti. Perusteeksi viestintän teknologisoitumisesta tuntuu niidenkin perusteella varsin uskottavalta.

Esimerkiksi työhön liittyvissä neuvotteluissa on entistä tärkeämpää osata tarpeen vaatiessa simuloida vapaa-ajan epämuodollista seurustelua. Viestintän konsultit opettavat, kuinka tällaisilla keinoilla voidaan tehokkaammin ja miellyttävämminkin päästä tavoitteisiin.

Fairclough kuvailee, kuinka teknologisoituminen liittyy hierarkkisuu den purkautumiseen, tehtävöörimentoitumiseen ja työntekijöiden henkilökohtaisen vastuunoton lisääntymiseen. Yhtäältä kyse on demokratisoitumisesta ja tasa-arvoistumisesta, toisaalta kehityksellä voi olla myös patologisia piirteitä. Fowler kuvaa tätä patologisuutta eräänlaisiksi vilpit-

tömyyden kriisiksi. Kukaan ei oikein tiedä, onko tuttavallisuus todellista vai simuloitua.

Patologisuuden määrittelemisen epätietoisuudeksi toden ja simulaation väillä tuntuu hiukan hedelmättömältä. Kunnan kaupmies on varmasti vilpittömämin vakuuttanut myymänsä tuotteen erinomaisuudesta kuin kriittinen diskursianalytikko tulkintonsa osuvuudesta. Faircloughin toinen tapa kuvata asiaa on minusta osuvampi. Kyse on eri elämänaikuiden yhä voimakkaammasta muovautumisesta kaupallisen tuottaja-kuluttaja -mallin mukaiseksi. Kyse on siis ilmiöstä, jota Andrew Wernick on kuvannut kirjassaan *Promotional Culture*. Yksityiset ihmiset muotoutuvat jopa vapaa-ajallaan "promotioanalisisi subjekteiksi", jotka jatkuvasti kantavat huolta omasta tuotekuvastaan. Tällaisen kulttuurisen kehityksen taustoja voi Faircloughin tavoin etsiä jälkifordistisesta tuotantotavasta, jossa työntekijöiltä edellytetään nopeaa sopeutumista lyhytaikaisiin ja nopeasti muutuviin työtehtäviin.

van Dijk The Sunin kimpussa

Kirjan viides tähtikirjoittaja, Teun A. van Dijk, käsittelee hänkin suosikkiaiheitaan: rasistista diskursiaa. Tällä kertaa hän lähestyy sitä pääsyn (access) käsitteen avulla. Pääsystä ei van Dijkin mukaan ole kyse peikästään siitä, kuinka paljon jokin henkilö tai ryhmä on esillä vaikkapa valtamediassa, vaan myös siitä, kuka saa päättää viestintätapahtuman valmistelusta, osanottajista, päämääristä, kielenkäytöstä, genrestä, otsikoista, lainauksista, tyylistä, retoriikasta ja muista vastaavista seikoista. van Dijk pitää näin määriteltyä pääsyä varsin luotettavana sosiaalisen vallan indikaattorina.

van Dijk analysoi brittiläisestä lehdistöstä valitsemiaan juttuja sillä kannalla, ketkä niissä käyttävät sosiaalista valtaa. Perusteellisimmat esimerkit ovat The Sunista. Analyysi osoittaa, kuinka tabloid-lehdillä, konservatiivisilla poliitikoilla sekä viranomaisilla ja poliisilla on ensisijainen pääsy

maahanmuuttajien ja vähemmistöjen julkiseen määrittelyyn. Tulokset eivät siis ole järin yllättäviä.

Itse analyysit ovat kuitenkin yleistettyjä tuloksia kiinnostavampia. Sunin jutut ovat värikkäitä, ja van Dijk löytää niistä mainioita esimerkkejä retorisisista strategioista. Hän kiinnittää huomiota muun muassa metaforiikkaan, jonka mukaan Britanniaa uhkaa milloin maahanmuuttajien armeija milloin maahanmuuttajien nousuvesi (tide). Myös kontekstuaalisoinnista on esimerkkejä. Kun lehti julkaisee pakolaisaktivistin syytöksiä brittiläisestä rasismista, mainitaan sivulauseessa aktivistin maistelevan mineraalivettä hienostoklubilla. Tästä jo hitaampikin lukija ymmärtää, ettei kyse voi olla todellisesta pakolaisesta.

Molemmissa yllämainituissa esimerkeissä on kyse nimenomaan lehden ja sen toimittajien pääsystä diskurssiin: maahanmuuttajat eivät määrittele itseään nousuvedeksi tai armeijaksi eivätkä mainitse siemailevansa mineraalivettä hienostoklubilla. Kyse on vallassa olevan valkoisen enemmistön diskursista, johon maahanmuuttajilla ja vähemmistöillä ei ole pääsyä kuin ongelmana ja uhkana.

van Dijk ei näe tabloid-lehdissä juuri mitään hyvää. Ne ovat populistisia ennakkoluulojen vahvistajia ja asioiden vääristelijöitä. Hänestä lehdet systemaattisesti tukevat vallassa olevia ryhmiä, koska vallassa olevat pystyvät niiden avulla kontrolloimaan "julkista tajuntaa" (public mind). Kuten arvata saattaa, John Fiskin populaarinen voimaistava vaikutusta ylistäviä kirjoituksia ei ole artikkelin lähde-luettelossa. Sen sijaan siellä on Hermanin ja Chomskyn *Manufacturing Consent*, jonka lopputulemaa viestintän valtaapitäviä suosivasta luonteesta van Dijk artikkelinsa lopussa lainaa.

Värikkäitä tapaustutkimuksia

Kirjan jälkimmäisen osan tapaustutkimukset käsittelevät nekin kriittisen diskursianalyysin suosikiteemoja, sukupuolten tai etnisten ryhmien välisten valtasuhteiden

tuottamista ja uusintamista teksteissä ja diskursseissa. Tutuihin teemoihin on kuitenkin löydetty kiinnostavia lähestymistapoja ja tapaustutkimuksen kohteita. Esimerkiksi käynee analyysi kohusta, jonka zimbabwelainen lehdistö nosti väitetystä eläimiin sekaantumisesta. Kirjoittelu vellooi kiivaasti ja moralisoivasti, ja siihen kietoutui sekä siirtoma- että sukupuolisorron aineksia. Lopulta paljastui, että itse tapaus oli täysin tuulesta temmattu.

Rasismiin tai sukupuoleen liittyvien teemojen lisäksi tapaustutkimuksissa käsitellään omaperäisempiäkin aiheita. Kirjan toinen toimittaja Malcolm Coulthard analysoi poliisikuulustelupöytäkirjojen kieltä ja erityisesti sitä, kuinka pienetkin vivahdet voivat synnyttää tuomion kannalta ratkaisevia mielleyhtymiä. Esimerkiksi puhekielisyyskirjaaminen tai oikeinminen voi olla hyvinkin merkittävää. Branca Telles Ribeiro puolestaan analysoi lääkärin ja mielisairaalaan kotiutettavan potilaan lähtöhaastattelua Erving Goffmanin käsitteisin tukeutuen. Myös Dino Pret soveittaa Goffmania tutkiessaan, kuinka vanhuksat pyrkivät "säilyttämään kasvojaan" keskustelussa nuorempien kanssa.

Kaikkiaan *Texts and Practices* tuntuu uskottavalta katsaukselta kriittisen lingvistiikan ja diskursianalyysin nykytilaan. Kirjan perusteella tutkimusalan mielenkiintoinen anti näyttää olevan melko pienissä asioissa, yksittäisissä tapauksissa ja hienovaraisissa kielellisissä keinoissa, joiden osoittaminen niiden arkipäiväisen itsestäänselvyyden takaa on usein palkitsevaa. Kun analyysin tuloksia sitten yleistetään tavalla, joka oikeuttaa tutkimukselle kriittinen-etuliitteen käytön, onkin saalis jo tylympää ja liturgisempää. Tämä pätee sekä kirjan alku- että loppupuoliskoon. Kirjalle voi kuitenkin käydä kuin Agentsien *Half and Half* -levylle: ensin lautasella pyöri lähinnä vain Sorsakosken puoli, sittemmin levyllä on alkanut löytyä pieniä kiinnostavia asioita, jotka ovat houkutteelleet rahistuttamaan neulaa yhä useammin myös levyn orkesteripuolella.

ESA REUNANEN